

Een goede juf

Shamsa komt uit Somalië en woont sinds 1999 in Nederland. Ze heeft vijf dochters. Alle vijf wonen ze thuis. Shamsa is een paar jaar geleden gescheiden van haar man. Toen Shamsa haar gezinsmanager, Annet, leerde kennen dreigde ze vastgezet te worden vanwege een conflict met de familie van haar ex. Daarnaast had ze hoge schulden. Inmiddels heeft Shamsa, 'dankzij Annet', gratie van de koningin. Annet leert haar nu hoe ze met geld en rekeningen om moet gaan. 'Annet zegt: Shamsa je bent slim genoeg: kijken, luisteren.'

's Ochtends vroeg sms'en we nog even. We spreken af om elkaar voor het station Tilburg te ontmoeten. Ik kijk uit naar een grijze twingo die stipt om 9:00 stopt. In de auto een vrouw van begin dertig, met een vrolijk gezicht, een lichtgroen jasje en een groene broek. Annet. Ik krijg een stevige hand. Een opgeruimde auto, babydoekjes bij de voorruit, de radio zachtjes aan en ook Annet zelf maakt een frisse indruk.

'Ik ben wel benieuwd wat Shamsa je gaat vertellen hoor!' bekennt ze. 'En of ze überhaupt weet dat ik de gezinsmanager ben. Samen met twee andere vrouwen kom ik regelmatig bij haar over de vloer. We vullen elkaar goed aan, daar ben ik wel trots op. Shamsa is een schat, maar soms houd ik mijn hart vast of het wel goed gaat komen... Ze kan totaal niet met geld omgaan! Als ze aan het begin van de week geld krijgt, rent ze naar de winkel om spullen te kopen. Ze loopt niet, ze rent echt door de stad. Ze lijkt dan mijn dochter van twaalf wel. Ze koopt lippenstift of blusher voor een feestje en aan het einde van het week heeft ze geen geld meer voor eten voor haar kinderen. Dan belt ze mij.' 'En dan?' vraag ik. 'Dan leg ik haar voor de tiende keer uit dat ze moet sparen, maar ik vraag me af of ze het begrijpt...'

We rijden een klein kwartier door Tilburg. Dan zijn we er. Een portiekflat in Tilburg Noord. Uit de achterbak pakken we twee kartonnen dozen waarin carnavalskleren voor de kinderen van Shamsa zitten. 'Dat vind ik dan weer knap van Shamsa', zegt Annet terwijl ze één van de dozen in mijn armen legt, 'dat ze aan me vraagt of ik toevallig nog kleren heb die haar kinderen aankunnen met een feestje. Dat ze daar aan denkt. Ik moet alleen benadrukken dat ze voorzichtig moeten zijn met de kleren want in dit huis blijft niks heel.'

Inmiddels zijn we bij een rij zilveren knopjes aangekomen. Annet belt aan.

'Wie is dat?' horen we door de intercom.

'Annet!' roept Annet en daarna tegen mij: 'Je moet niet schrikken als ze nog in haar pyjama is hoor. Misschien is ze wel vergeten dat je komt.'

Als de deur in de galerij op de eerste verdieping opengaat, staat daar een klein meisje van een jaar of drie. Ze heeft donkere korte krulletjes en kijkt ons nieuwsgierig aan. Wat verderop in het donkere gangetje staat haar moeder, Shamsa. Annet loopt gelijk door, zet haar doos in de hal en verlost me van de mijne. Ik twijfel of ik eerst het meisje of haar moeder moet begroeten. Toch maar eerst het meisje, ik ga op mijn hurken zitten: 'Hoi, hoe heet jij?' vraag ik. 'Samira!' zegt ze met een hoog stemmetje en terwijl ze haar naam zegt zie ik dat haar voortanden half afgebroken zijn. Ze rent het

gangetje uit. Dan geeft ik Shamsa een hand. Ze is nog jong, een jaar of dertig schat ik. Ze geeft een voorzichtige hand en kijkt me niet aan, maar ze gebaart dat ik mee mag lopen naar de keuken. Ze loopt sloffend en langzaam en draagt een lange kleurige rok, een t-shirt en een zwarte hoofddoek. Annet zit al in de kleine keuken aan een ronde tafel die voor een koelkast met verschoten voetbalplaatjes staat. 'Hoe gaat het Shamsa?' vraagt ze.

Shamsa kijkt moeilijk: 'Buikpijn' zegt ze. Ze loopt de keuken uit iets te pakken. 'De vierde keer ongesteld deze maand' fluistert Annet, meer tegen zichzelf dan tegen mij. Shamsa komt terug met een agenda van de Postcodeloterij. 'Heb je deze week al geld gepind?' vraagt Annet, ze praat iets langzamer en harder dan in de auto. Shamsa zegt dat ze gister heeft gepind, twintig euro, en dat ze niets meer zal pinnen tot vrijdag. Ze praat snel en heeft een accent, maar ik kan haar goed verstaan. Annet en Shamsa spreken af dat Annet vrijdag langskomt en dat Shamsa donderdag, als ze geen geld meer heeft, weer twintig euro mag pinnen. Annet noteert beide afspraken in de agenda. Dan legt ze uit dat ik, zoals afgesproken, met haar kom praten over hoe zij de hulp die ze krijgt vindt. 'Hoe je vindt dat ik het doe.' Shamsa kijkt serieus en gaat gelijk van start: 'Annet is een engel' zegt ze en ze begint een opsomming op plechtige toon: 'Ze helpt heel goed, ze is altijd vrolijk...' 'Hoho, wacht' onderbreekt Annet haar, 'Ik ga er vandoor, dan kunnen jullie rustig praten.' Ze pakt haar jas, groet en loopt de keuken uit.

Om te voorkomen dat Shamsa op dezelfde plechtige toon doorgaat vraag ik haar eerst of ik een foto van haar dochters mag zien. Dat mag. Achter haar aan loop ik een andere kamer in. Het valt me op dat het overal in het appartement donker is. Ook in de slaapkamer die we in lopen zijn de gordijnen dicht. Het bed is onopgemaakt. Ondertussen trippelt Samira om ons heen. Als we weer in de keuken staan slaat zij haar armen om mijn benen. 'Samira, je moet gaan spelen' zegt Shamsa streng, Samira rent de keuken weer uit, 'I love you!' roept Shamsa haar nog na. Dan zijn we met zijn tweeën en de foto van haar vijf dochters. Behalve Samira, zijn ze allemaal op school.

Shamsa vertelt over haar gezin. Haar oudste dochter is twaalf en Samira is haar jongste, zij is drieënhalf. Shamsa was zestien toen zij haar eerste kind kreeg. 'Het ging te snel' zegt ze. In 1999 kwam ze met een tante uit Somalië aan in Tilburg. In Somalië was het niet veilig. In Tilburg ontmoette zij haar ex-man die twaalf jaar ouder was dan zij. Shamsa kwam in die tijd het huis bijna niet uit. In 2007 besloot Shamsa dat zij van haar toenmalige man wilde scheiden. Het duurde drie jaar voordat dit rond was. Ze noemt dit 'een zwarte tijd'. Terwijl ze praat schommelt ze een beetje heen en weer, ze heeft duidelijk pijn en ze ziet ook bleek. Toch vervolgt ze haar verhaal. In die tijd kwam ook de eerste hulp. Toen ging haar deur open.

'Waarvoor had je hulp nodig?' vraag ik.

'Ik had post-traumatische stress door mijn man. Veel ruzie, slaan... Toen kwam via de school van kinderen jeugdzorg. Ze hadden gezegd dat ik opvoedproblemen had. Ik leerde praten over mijn gevoel en over problemen. Dat is goed. Ik leerde ook dat ik mijn gevoel soms even in de kast moest zetten. Ik zeg altijd tegen mensen 'Jeugdzorg is goed' en zij zeggen dan 'Die vrouw is gek!' maar Jeugdzorg heeft zelf onderzoek gedaan en niet gelijk mijn man geloofd toen hij zei dat ik de kinderen mishandelde. Ze gingen met me praten, helpen me met de kinderen en vorig jaar hebben ze me ook Annet gegeven.'

‘Hoe ging dat?’ vraag ik.

‘Ze kwam vorig jaar hier in huis kennismaken.’ ‘Zaten jullie hier aan de tafel?’ Shamsa knikt, ‘En hoe vond je haar?’ vraag ik. ‘Lief’ zegt Shamsa beslist ‘en heel open. En luisteren. We hadden een klik. Annet is wel anders dan de andere vrouwen die hier kwamen. Ik vertel haar heel veel. Ze is een beetje een grote zus.’

Shamsa trekt haar hoofddoek recht. Ze heeft lange nagels met restjes blauwe nagellak erop.

‘Wat waren de grootste problemen toen Annet hier kwam?’ vraag ik. ‘Incasso en bewaringstelling, ik moest misschien in de gevangenis.’ Ze zucht. ‘Ik had dingen niet goed geregeld met de familie van mijn ex-man. Ik wilde het zelf oplossen. Ik ging vechten. Dat was niet goed.’ Terwijl ze praat heeft ze haar armen open gespreid en haar beide wijsvingers bij haar duimen alsof ze in een soort lotushouding zit. Ze kijkt kinderlijk schuld bewust. ‘O lala toen kon ik niet slapen!’ gaat ze verder. ‘Annet heeft me geholpen. Ik heb gratie van de Koningin gekregen, dat is een goede vrouw. Koninginnedag gaan we vieren, mijn dochter is dan ook jarig. Ik geef een feestje voor de buurt.’ ‘Hoeveel mensen komen dan?’

‘Oe weet ik niet!’ roept Shamsa uit. ‘Ik ken heel veel mensen, ik ben een heel open persoon! Misschien veertig? – Ja ik moet wel gaan sparen!’ zegt ze voordat ik iets zeg en ze lacht. Shamsa moet wel vaker lachen om haar eigen plannen. Zo vertelt ze me dat ze eigenlijk aan haar theorie examen wil beginnen om te leren autorijden. ‘De bus is zo duur! Toen ik dat aan Annet vertelde, zei ze: ‘Shamsa, hoe wil je dat doen? Je kan je brieven niet eens goed lezen, schrijven is moeilijk, je gaat toch geen theorie examen doen!’ Wij lachen!’ Ze lacht weer als ze het vertelt. ‘Ik ga stap voor stap. Nederlands leren is de eerste stap. Dat wil ik heel graag. Nu corrigeren mijn dochters mij. Ik haat dat. Ik zeg dan: ‘Ik ben je moeder, je moet mij niet corrigeren, je weet niets van het leven! Vroeger waren zij de baas. Nu ben ik dat. Ik heb van jeugdzorg geleerd hoe ik meer de baas moet zijn. Annet gaat de lessen Nederlands voor me regelen.’

‘Wat doet Annet allemaal voor je?’ vraag ik.

‘Ja, veel administratie. Vroeger liet ik de brieven dicht. Angst. Van Jeugdzorg zeiden ze: ‘Als je de brieven in het laatje laat zitten, komen er geen oplossingen. Met Annet maak ik samen brieven open. Ze zegt: ‘Shamsa je bent slim genoeg: kijken, luisteren.’ Ik wil alles kunnen wat Annet doet.’ Shamsa herinnert zich opeens iets: ‘Laatst was een buurvrouw van boven met een incasso-probleem, ze spreekt minder Nederlands dan ik. Toen ging ik zitten met die brief en de telefoon net zoals Annet, en toen was het zo van – ze houdt haar hand als een telefoon bij haar hoofd- ‘Hallo met Shamsa Said, ik bel namens mevrouw Ahmed, zij wil haar incasso graag in delen betalen.. Ja, referentienummer.. Ja goed, bedankt!’

Ik moet lachen. Shamsa lacht ook een beetje ondeugend. ‘Klinkt goed!’ zeg ik. Het valt me op dat ze sommige simpele woorden niet kent en woorden als referentienummer wel.

Dan is ze even afgeleid door Samira die voor de deur staat te gebaren. Ik denk dat Shamsa in het Somalisch zegt dat ze binnen kan komen. ‘Ik heb honger’, zegt Samira met een zielig stemmetje en ze wrijft over haar buik. Shamsa zucht. Pakt de laatste twee boterhammen uit een zak op de grond en een pot chocoladepasta uit een keukenkastje dat verder leeg is. Ze geeft Samira de boterhammen en trekt haar nog even op schoot. Ze knuffelt en kust haar en belooft dat ze straks samen tv gaan kijken.

'I love you' zegt ze voor de tweede keer als Samira de keuken uitloopt. 'I love you!', hoor ik vanaf de gang.

Als ik haar vraag wat haar liefste wens voor de toekomst is, zegt ze stellig: 'Werk! Activiteit voor mezelf. Ik wil mezelf veranderen. Nog steeds wel Shamsa zijn, maar een actieve Shamsa. En ik wil geen hulpverlening meer. En nooit meer incasso!'

'Wat voor werk zou je willen?' vraag ik.

'In de administratie. Misschien op een consultatiebureau, ik spreek drie talen. Frans, Nederlands en Somalisch, ik denk dat ik vrouwen die daar komen kan helpen.'

'En dan zou je wel zonder Annet kunnen?' vraag ik.

'Ja, maar nu nog niet hoor!' Ze kijkt opeens verschrikt, alsof ik Annet van haar af kan pakken. 'Ik moet nog veel leren. Annet is een goede juf.'

Lichtpuntje

Debby is geboren en getogen in Alkmaar. Ze is eenenveertig jaar en moeder van acht kinderen. Toen haar gezinsmanager, Vera, vorig najaar kwam, dreigden Debby en haar kinderen uit huis te worden gezet. Vera heeft toen geholpen met het oplossen van de huurachterstand. Nu helpt zij Debby met het afhandelen van rekeningen, extra zorg voor de kinderen en het huis. Debby wil het liefst dat alles weer normaal wordt. Zoals vroeger, toen ze nog een sterke vrouw was.

Veel muur, weinig raam. Het is net gestopt met regenen als ik door de straat loop waar ik moet zijn. Het is maandagmiddag half twee en de straat is leeg. De plek waar eerst een huisnummer hing ook. Ik bel aan. Een vrouw met lang donker haar doet open. Ik wacht nog buiten om me voor te stellen, maar ze doet al een paar stappen terug. In de schaduw van de gang geef ik haar een hand. Ze kijkt me niet aan, maar zegt wel haar naam 'Debby'. Debby gaat me voor in de woonkamer. Veel paars en lila en ik voel de snuit van een hond tegen mijn benen. Ik kijk omlaag en zie een lichtbruine boxer. 'Ja, zoveel onbekende mensen over de vloer he!' zegt Debby tegen de hond. Ze heeft een Noord-Hollands accent. En tegen mij: 'Dan moet ze altijd effe snuffelen.' Ik vraag hoe de hond heet. 'Joey. Het is echt een gek beest. Gister hadden we een vuurkorf in de tuin, ging ze de hele tijd aan het vuur ruiken, d'r hele snorharen zijn eraf geschroeid.'

We staan een beetje onhandig tussen de zithoek en de keuken. 'Ik vind dit wel heel spannend', zegt Debby. Ze zet de Senseo aan en ik ga vast op een van de banken zitten. Joey komt naast me liggen. De keuken is geel met rood en ik zie dat een paar kastjes uit hun voegen hangen. Debby is helemaal in het zwart, alleen haar schoenen hebben een panter print. Ze gaat ook op de bank zitten. Terwijl Debby praat, gebaart ze veel met haar handen. Ik zie dat ze lange rode nep nagels heeft, lichtblauwe ogen en een onregelmatig, verkleurd gebit. Een pakje Pall Mall shag ligt op het tafeltje tussen de banken. Ik drink mijn koffie, Debby drinkt niets.

Van Joey komen we op de kinderen. Debby heeft maar liefst acht kinderen. De eerste zes heeft ze samen met haar eerste man gekregen toen ze nog in Alkmaar woonde. Twee daarvan zijn inmiddels uit huis. De jongste twee heeft ze met haar tweede ex-man. Zij zijn zes en zeven en wonen nu bij hem. Deze week wordt Boy, van zeventien, voor zes weken uit huis geplaatst. 'Het leven gaat door en ik heb nog vijf andere kinderen thuis' zegt Debby, maar ze kijkt verdrietig.

'Hoe zijn je andere kinderen?' vraag ik, om eerst nog wat meer te horen over het hele gezin. 'Heel verschillend!' roept Debby. Ze vertelt over haar oudste zoon die al een baan heeft, haar oudste dochter die een kleine heeft, en over haar andere kinderen. Pearl, van elf, krijgt vanaf volgende week 'een soort vriendin' van een vrijwilligersorganisatie. 'Ze vindt het heel leuk, ze heeft er heel veel zin in. Dan krijgt ze de aandacht die ik haar niet kan geven van iemand anders. Dan krijgt ze een maatje. En als zij het leuk vindt, vind ik het ook leuk. Wel jammer dat ik het haar niet kan geven, maar ja ik heb nog meer kinderen...'

'Hoe zijn jullie op dat idee gekomen?' vraag ik.

'Eh, dat was Vera!' Debby spreekt het uit als Vera. Zij zei: 'Waarom kijken we niet of we voor Pearl een maatje kunnen regelen?' Nou, en dat vond Pearl wel leuk en toen was het heel snel geregeld. Ja zij maakt nu natuurlijk ook alles mee met d'r broer...'

‘Waarom moet Boy uit huis?’ vraag ik.

‘Omdat hij al twee jaar spijbelde. Ik heb alles geprobeerd. Jeugdzorg heeft alles geprobeerd. Maar hij ging gewoon niet. En nu heeft de rechter besloten dat hij zes weken in een gesloten groep moet, ja het is wel een soort gesloten geloof ik. Ik weet nog niet hoe het eruit ziet. We gaan er woensdag naar toe. Maar het ergste is, we gaan er samen heen, maar hij gaat niet mee terug. En in zes weken gaan ze kijken of ze hem een beetje los kunnen krijgen.’

‘Weet je wat hij doet als hij niet naar school gaat?’

Debby kijkt wanhopig en haalt haar schouders op. ‘Ja, chillen noemen ze dat tegenwoordig! Hij wordt opgehaald door een vriend. Boy is geen crimineel, het is geen agressieve jongen. Het enigste probleem is, hij wil gewoon niet naar school! Hij gaat niet. Zelfs Jeugdzorg kwam hier om hem wakker te maken en naar school te sturen, en ook zij kregen het niet voor elkaar. Ik heb hem ooit nog een keer met een emmer water wakker gemaakt!’ Ze lacht bitter. ‘Nou toen was het helemaal foute boel, ging ie helemaal niet meer. Ja, en dan geef je het op als moeder...’

Het is even stil. Ik hoor Joey naast me snurken en opeens zie ik dat achter Debby een groot lila schilderij van een boeddha hangt. Debby licht op als ze over Vera begint te praten. ‘Ongeveer een jaar geleden kwam ze. En we hadden gelijk een klik! Ze is vrolijk, positief, doet wat ze belooft... En ze heeft ook drie kinderen. Vóór Vera kwam een man die ongeveer hetzelfde deed van een andere maatschappelijke organisatie, en die zei wel altijd ‘Jaja’ op alles, maar hij deed niks. Hij regelde niks. Hij kwam gewoon zonder te bellen en als ik er dan niet was, werd ie boos. Op een gegeven moment heb ik gezegd: ‘Je komt hier niet meer binnen.’

Debby denk even na. ‘Toen Vera kwam zat ik echt in de shit. We werden bijna ons huis uit gezet, omdat ik eten voor de kinderen voorrang had gegeven op water en licht. Ondertussen was ik al maanden bezig met mijn WAO die opeens lager was dan daarvoor. Ik kreeg maar 500 euro per maand, met zes kinderen! Vera heeft toen in een paar dagen geregeld dat ik weer het normale bedrag kreeg en met al het geld dat ik in de maanden daarvoor niet had gekregen heeft ze mijn huurachterstand betaald. Haar lukte het wel.’

‘Waardoor kwam dat denk je?’ vraag ik.

‘Ja eh ik weet het niet. Omdat zij van een instantie is, denk ik. Ik kon het ook niet plaatsen. Mij lukt het niet en haar wel! Ik snapte het niet. Ik ben gewoon een mens, zij ook. Vera vond het ook raar! Boos werd ik daarvan. Ja, niet op haar hoor, maar op die deurwaarders! Maar ja, ik ben ook wel blij dat het haar wel gelukt is. Anders had ik mijn huis niet meer gehad.’

Vera regelt nog steeds veel voor Debby. ‘Via de woningbouw regelt ze een nieuwe keuken. En ze heeft fondsen aangeschreven om een nieuwe vloer en nieuwe bedden voor de kinderen te betalen. Ik kan dat wel proberen, maar mij lukt dat niet. Dat blijkt wel. Ik heb een sterkere persoon nodig. Vera regelt het allemaal. Zij helpt mij, ik vind dat echt fijn. Als er iets is, dan is het eerste wat ik denk: ‘Vera!’ En dat is geen gemakzucht hoor, ik kan zelf ook bellen... Misschien moet ik dat ook wel doen... Maar ja, zij kan het beter. Hoe ze het doet, maakt mij niet uit, ik hoef dat nu ook niet te weten.’

‘Wat doe jij nu zelf?’

‘Nou, eigenlijk niet zoveel... Vera is mijn steunpilaar. Als ze weggaat dan val ik om.’ Het woord steunpilaar zal nog een stuk of acht keer terugkomen in de rest van het gesprek. ‘We hebben echt een klik’ gaat Debby verder. ‘Bij haar ben ik happy. Ik heb ook iemand van de Jeugdzorg, maar met

haar praat ik niet over waar ik mee zit. Vera en ik zien elkaar een keer in de twee weken en ze belt af en toe tussendoor. En ik mag haar altijd bellen. Ze vraagt altijd of het uitkomt dat ze langskomt. Vera komt meestal 's ochtends. Dan gaan we eerst even een bakkie doen, zo noemen we dat. Ik zie haar niet als iemand van een instantie. Ik ben tegenwoordig alleen maar met instanties en rechtbanken bezig, voor Boy. Als hij straks terugkomt krijgen we nog iemand over de vloer. Die gaat me leren hoe ik ook die structuur aan Boy kan geven. Dan hebben we drie mensen, Vera, Roos van de jeugdzorg en die nieuwe persoon.'

'Weet je hoe lang Vera nog blijft?'

'Nee. Ze vroeg laatst wel Heb je me nodig? En toen heb ik gezegd dat ik haar nog even nodig heb ja. Met Vera heb ik het gevoel dat ik nog iemand achter de hand heb. Ik ben nog niet sterk genoeg. In Alkmaar was ik een heel sterke vrouw, ik werkte, ik zorgde voor mijn kinderen...'

'Hoe komt het dat je niet meer sterk bent?' vraag ik.

'Misschien teveel meegemaakt...' Debby stopt even. Dan vertelt ze over haar leven in Alkmaar. Debby groeide op in een normaal gezin. Haar vader werkte altijd, haar moeder was huisvrouw en ze had een broer. Met haar eerste man woonde ze in Alkmaar en kreeg ze zes kinderen. Samen zijn ze naar Tilburg verhuist. Veel vertelt ze niet over hem. Alleen dat hij haar geestelijk en lichamelijk kapot heeft gemaakt. Ze is al jaren geleden afgekeurd door de arbeidsarts. Posttraumatische stress. Haar laatste twee kinderen kreeg ze met haar tweede man, waarvan ze ook is gescheiden. De kinderen wonen nu bij hem. Hij kan hen meer geven dan zij. Gelukkig heeft ze met hem wel nog goed contact. Debby vertelt hoe moeilijk ze het nu vindt om in Tilburg haar dagen te vullen. In Tilburg heeft ze geen vriendinnen die op de koffie komen, in Tilburg kan ze niet met haar moeder naar de markt. Ze kan niet eens meer bellen met haar moeder, want die heeft kanker en is door de morfine te moe om te praten. In Tilburg hoort Debby er niet echt bij. Ze denkt dat het misschien door haar accent komt. En ze denkt dat de straat achter haar rug over haar spreekt, omdat er regelmatig politie op de stoep staat voor Boy. Maar dat weet ze niet zeker. 's Avonds is ze moe van al het denken. Ze is bang dat haar andere kinderen straks ook niet meer naar school gaan. Dat ze straks geen diploma hebben. En ze vertelt hoe graag ze wil dat alles weer normaal wordt. Geen jeugdzorg, geen maatjes, gewoon normaal.

Debby ziet er moe uit. Wij zijn ook al lang aan het praten. Tijdens het gesprek viel me al op dat niet alleen op het schilderij achter Debby, maar overal in de kamer boeddha beeldjes staan. Ik schat wel een stuk of twintig. Ik vraag ernaar om Debby een beetje op te beuren. 'Je houdt wel van Boeddha's he? Ben je boeddhistisch?'

Debby glimlacht. 'Nee, ik hoop dat ze me rust geven, maar tot nu toe werkt het nog niet echt. Soms aai ik over een van die koppies, ik weet niet precies waarom, gewoon om iets te doen. Ik brand ook wel eens een kaarsje voor mijn moeder terwijl ik niet gelovig ben. Maar het voelt fijn. Het gevoel dat je iets doet. En een ander lichtpuntje is de keuken die in mei komt. Je wil niet weten hoeveel zin ik daar in hebt! Alle oude troep eruit en weer een frisse start!' Ze kijkt blij.

Ik knik en bedenk dat het goed is om het hierbij te laten. Bij dit lichtpuntje. Ik bedank haar voor het gesprek. Debby doet de woonkamer deur open, maar loopt niet mee tot de voordeur.

Na afloop geeft gezinsmanager Vera aan het verhaal van Debby iets te willen nuanceren. 'Toen ik het verhaal las, dacht ik: 'Goh, die mevrouw is compleet afhankelijk van mij.' Ik doe veel, maar Debby

doet zelf ook dingen. We hebben bijvoorbeeld afgesproken dat zij samen met de kinderen het huis en de tuin opruimt voordat de renovatie plaatsvindt. Tegelijkertijd blijft het stimuleren van eigen kracht bij deze mevrouw moeilijk. Ik ben bang dat hulpverlening altijd nodig blijft, in ieder geval tot de kinderen volwassen zijn.'

Meekijken als een vlieg op de muur

Linda en Jacques hebben zes kinderen. Jacques heeft het syndroom van Asperger en bij drie van de zes kinderen is een vorm van autisme vastgesteld. Linda en Jacques hebben hun gezinsmanager René in oktober 2012 leren kennen. Vijf van de zes kinderen waren op dat moment uit huis geplaatst. Ten onrechte, vonden Linda en Jacques. Met hulp van René wonen zij nu alle zes weer thuis. Jacques is niet aanwezig bij het gesprek, hij heeft een time-out (opname in GGZ-instelling) van zes weken. Linda: 'Zonder René zouden we nooit zover zijn als we nu zijn.'

Het is warm en zonnig als ik om half twee bij Linda aanbel. In de betegelde voortuin staan twee scooters, een roze en een zwarte. Harry van Humanitas doet open. Hij vertrekt net. Linda zal zo wel komen, zegt hij.

Even later komt Linda aangefietst. Kort rood geverfd haar, een stevig postuur en een vriendelijk gezicht. Ze zet haar fiets naast de scooters, geeft me een stevige hand en gaat me voor richting de woonkamer. De gang is smal door een enorme kast waar hoepels, schoenen en speelgoed uitpuilen die rechts tegen de muur staat. De keuken ligt in het verlengde van de gang. De deur naar de tuin staat open. Linda vraagt of ik iets wil drinken. Op dat moment komt er een klein poezenkopje om de hoek. 'Ah, dat is één van de vijf kittens.' zegt Linda terwijl ze een glaasje water inschenkt. 'Gezellig zoveel dieren' zeg ik. Als ik de woonkamer inloop, zie ik dat de familie niet van poezen alleen houdt. De langste wand is helemaal volgebouwd met terraria voor insecten. 'Dat is een hobby van mijn man, daar zitten wandelende takken in. Maar de meeste zijn al dood.'

We gaan zitten op de hoekbank. Ik had van de gezinsmanager René via de telefoon al gehoord dat Jacques, de man van Linda, een time-out van zes weken heeft en ik vraag hoe het nu gaat.

'Ja het is heel vreemd' antwoord Linda beheerst. Op haar rechterschouder zit een katje dat zij ondertussen aait. Haar bril staat een beetje scheef. 'Jacques en ik zijn nog nooit zonder elkaar geweest, maar het kon nu niet anders. Het ging niet meer. Hij heeft de ziekte van Asperger en hij kon de kinderen niet meer aan. We hebben zes kinderen, in ieder geval drie hebben ook een vorm van autisme. Jacques wist niet hoe hij een goede vader kon zijn. Als de kinderen schreeuwden kon hij bijvoorbeeld niet inschatten of ze blij waren of juist boos... Hij ging er bijna aan onderdoor en daarom hebben we besloten dat hij even uit huis moest.'

'Mag ik een foto van je kinderen zien?' vraag ik. Linda klapt een laptop open die op de tafel tussen de banken ligt, klikt wat, klapt hem weer dicht en loopt dan naar de kast. Naast de meer dan dertig terraria staan er ook een paar dozen, ze pakt één en vindt daarin uiteindelijk een foto van het hele gezin op een uitje in de Beekse bergen. De foto is uit 2008 zie ik, meer dan vijf jaar geleden. De kinderen hangen en staan lachend rondom een stenen leeuw, Linda en Jacques staan allebei aan een kant en helemaal aan de zijkant staat een wat oudere dame. De moeder van Linda. Jacques en Linda hebben elkaar meer dan twintig jaar geleden ontmoet via een neef. De kinderen zijn inmiddels een stuk groter; de jongste is zeven en de oudste twintig.

'Hoe is het voor jou om een relatie te hebben met iemand met Asperger?' vraag ik.

Linda lacht. 'Nou heel toevallig kom ik zelf ook uit een gezin waarin drie van de zes een vorm van autisme hebben, dus ik ben wel wat gewend.'

‘En hoe gingen jouw ouders daar dan mee om?’ wil ik weten.

‘Niet.’ Ze stopt even. ‘We zijn verwaarloosd, er was incest en ik heb zelfs een tijd op straat geleefd. In 1992 ben ik afgekeurd. Post traumatische stress van alles wat er gebeurd is. Verder heb ik een scheurtje in mijn wervelkolom, bekken instabiliteit en ik sta op en ga naar bed met hoofdpijn. Mijn vader was alcoholist, maar ging met drank op wel achter het stuur zitten. Ik heb meerdere keren een auto-ongeluk gehad. Als ik daarna ergens pijn had gingen we nooit naar de dokter. ‘Onkruid vergaat niet’ zei mijn moeder altijd.’ Linda glimlacht. Inmiddels hebben zich drie kittens op mijn schoot verzameld. Eentje haakt zijn nagels in mijn vest.

Ik vraag Linda hoe het haar lukt om zes kinderen op te voeden. ‘Nou, de kinderen merken niets van mijn klachten. Thuis gaat het goed. Ik moet alleen niet naar een drukke braderie of markt, ik heb pleinvrees. Maar mensen zien niets aan mij. Ze zeggen: ‘Linda lacht altijd!’ Ik vind het belangrijk om controle te houden en ik toon anderen mijn emoties niet. Soms bedenk ik wel ‘Vanavond als de kinderen in bed liggen en Jacques niet thuis is, kan ik misschien even huilen.’

Linda’s mobiel gaat, ‘Jacques’ legt ze uit. Ze staat op en neemt het telefoontje aan.

‘Hai’-

‘Wat is er aan de hand dan?’ ze kijkt gespannen

‘Heb je René al gesproken?’ ‘Ik ga hem even vragen of hij jou belt. Hai.’

‘Ik moet even René bellen’ zegt ze tegen mij met haar telefoon tegen haar oor. René neemt al snel op. ‘Hai, met Linda. Jacques belde net en hij is helemaal overstuur. ‘Ze laten mij hier wegrotten’ zei hij. Kan je hem even bellen?’

Zoals ze daar staat, met haar mobiel tussen haar oor en haar schouder geklemd, op haar laptop dingen opzoekend en pragmatisch met René de zaken doorspreekt, lijkt ze zelf wel een gezinsmanager, denk ik.

‘Dat was geen leuk telefoontje’, zeg ik voorzichtig als ze weer op de bank zit.

‘Nee, hij was helemaal overstuur. Het is de eerste keer dat ik iets van hem hoor, hij is al vier dagen daar. En als ik hem niet zie, weet ik niet hoe het nu echt met hem is, dat is zo moeilijk. We hebben afgesproken dat René Jacques voor zijn rekening neemt. Dat klinkt hard. Maar ik bedoel, hij spreekt met de GGZ en hij weet wat besproken is en wat de plannen zijn.’

‘Wanneer is René bij jullie gekomen?’ vraag ik. ‘Vorig najaar kwamen twee gezinsmanagers. René en Thijs. Ik schrok toen ik zag dat René een man is. Ze lacht. Ik wantrouwde elke vorm van hulpverlening en ik vind contact met mannen moeilijk. Maar ik wilde alle hulp die aangeboden werd accepteren. Ik wilde alles doen om mijn kinderen terug te krijgen.’ Linda praat beheerst, soms kijkt ze naar mij, soms naar het katje op haar schoot. ‘Het begon allemaal toen de zaak van Jacques failliet ging. Toen zat hij opeens zeven dagen in de week thuis. Hij kon de kinderen en hun gedrag totaal niet aan. Zag dingen als een probleem. Dingen die eigenlijk geen probleem waren. Uiteindelijk hebben we besloten om hulp te vragen. Daarvoor hadden we nog nooit hulp gehad. We wilden iemand die als een vlieg op de muur mee zou kijken. Naar hoe de kinderen op elkaar reageerden, hoe Jacques op hen reageerde, dat soort dingen. En dat diegene ons daarna praktische adviezen zou geven. Eerst hebben we bij een stichting speciaal voor mensen met Asperger aangeklopt, maar die kon ons niet helpen. Die zijn er alleen voor volwassenen met Asperger, niet voor de kinderen, zeiden ze. Toen hebben we contact opgenomen met Jeugdzorg. Normaal krijg je één intake gesprek, wij kregen er

drie, omdat er zoveel achtergrond was. Daarna hebben we nog een aantal sessies gehad waarin ze ons hele gezin als systeem bekeken. Op een gegeven moment werd toen een opmerking van Jacques volledig uit zijn verband gerukt. Dit is de oorzaak van het uit huis plaatsen geweest. Het was in de tijd dat een aantal gezinsdrama's speelden, ouders die eerst hun kinderen om het leven brachten en daarna zichzelf. Jacques zei dat hij zich kon voorstellen dat mensen dat als enige uitweg zien om rust te krijgen. Maar hij zei óók dat hij zelf zoiets nooit zou willen en durven.'

Ze is even stil. Ik kan niet aan haar gezicht aflezen wat ze denkt of voelt. Dan gaat ze verder: 'In februari vorig jaar zijn toen vijf van onze zes kinderen uit huis geplaatst. De oudste was al meerderjarig. Ze kwamen op verschillende plekken en daar zijn ze verwaarloosd! ' Voor het eerst verheft ze haar stem. 'Mijn kinderen hebben speciale aandacht nodig en die hebben ze niet gekregen. Eén is getuige geweest van een criminele afrekening achter het huis en heeft hier een trauma van. Dat wisten ze op zijn groep niet eens! Een ander heeft overgevoeligheid in zijn mond. Hij kan bepaalde structuren van voedsel niet aan en hij krijgt een deel van zijn voedingsstoffen via een sonde. Hij belde mij huilend op dat hij het eten niet lekker vond. Toen pas kwam ik erachter dat ze niet wisten hoe ze de sonde moesten gebruiken. Toen ik mijn jongste mocht zien, zag ik dat hij allemaal blauwe plekken op zijn armen had, waarschijnlijk omdat ze hem niet aankonden op de groep. Daarvoor heb ik een melding bij het AMK gedaan.'

Dat was het moment dat twee gezinsmanagers, René en Thijs, kwamen. 'Zij hadden al heel snel door dat ik niet labiel was, zoals in de rapporten stond. We hadden een heel open gesprek. Jeugdzorg wilde niet meer met ons praten, dus zij zouden het contact met Jeugdzorg en de voogden op zich nemen. Zij zouden ons overal opnemen in de CC. Het was heel transparant. Thijs is maar kort bij ons geweest. Hij is ergens in het najaar ontslagen. Tijdens één van de eerste rechtszaken zei hij dat hij niet snapte waarom de kinderen nog steeds niet thuis woonden. Dat had hij niet mogen zeggen volgens Jeugdzorg. René was toen met vakantie. René heeft samen met ons gezorgd dat alle kinderen weer terug zijn gekomen. De laatste kwam pas februari dit jaar.'

'Hoe vaak zag je René in die tijd?'

'Wel vier, vijf keer per week denk ik. We moesten veel overleggen, over wat hij van de gezinsvoogden, van de Raad van de Kinderbescherming had gehoord. Hij vroeg ook wel of ik de e-mails aan de gezinsvoogden wilde opstellen. Ik kon heel scherp, maar beleefd beschrijven wat aan de hand was. Hij verstuurde de e-mail dan. Twee gezinsvoogden hebben we niet eens gezien. Je moet ook wel je mannetje staan om tegenover mij te staan.'

'Hoezo?'

'Nou, we kunnen heel goed uitleggen waarom het belachelijk is dat de kinderen niet thuis wonen. We stelden vragen waar ze geen antwoord op hadden... En dan gooiden ze het maar over een andere boeg. Dat ik de klemtoon verkeerd legde, dat ik niet mocht schreeuwen. Ik schreeuw niet. Voordat René er was, heb ik de gesprekken die ik had met jeugdzorg, opgenomen. Toen ik het hem liet horen zei hij: 'Gaan ze zo met jullie om?' Hij was echt verbluft.'

'Wat vind je van wat René doet?'

Linda stokt even. Er klinkt emotie door in haar stem als ze zegt: 'Zonder René hadden we de kinderen niet terug gehad, zonder René had Jacques nooit deze stap gezet, zonder René zouden we voor vier kinderen niet van de gezinsvoogden af zijn, zonder René zouden we nooit zover zijn als we nu zijn.'

‘Is René de enige hulp die jullie krijgen?’

‘Nee, we hebben nog Harry van Humanitas. Die helpt ons met de administratie. Met alle rekeningen. Sinds de zaak van Jacques failliet is, hebben we schulden. Door de rechter is besloten dat we een schuldsaneringstraject in gaan. We krijgen 1080 euro per maand en daar komen we goed mee rond. Daarnaast zijn er nog twee dames van praktische thuisbegeleiding. Eén van mijn kinderen heeft extra aandacht nodig en dat gaat beter zo. Ik hoop dat we die zorg altijd houden. Ik hoop ook dat René altijd blijft, maar ik weet dat dat niet kan. Ik weet ook dat hij ons niet in de steek zal laten voor we er klaar voor zijn.’

‘Wie zien jullie nog meer behalve René? Hebben jullie nog vrienden of familie?’ wil ik weten.

‘We hebben een heel kleine sociale kring. Of nou ja, eigenlijk geen sociale kring. Mensen blijven bij Jacques niet hangen. Ik had een tijdje wel een vriendin, maar die is ook afgehaakt. Ik kan mijn emoties niet laten zien. Ik heb wel een zus in Rotterdam en daar heb ik wel veel contact mee. Jacquess ouders hebben ons laten barsten toen de kinderen uit huis geplaatst werden. Verder komt mijn moeder nog wel twee keer per week, voor de was. Maar zij is contactgestoord. Toen mijn zus vertelde dat ze zwanger was vroeg ze ‘is er nog koffie?’.’

Gerommel bij de deur. Linda stopt met praten, luistert. Dan zwaait de kamerdeur open. Een jongen van een jaar of twaalf stormt de kamer in. ‘Wat moet ik daar dan doen als ik mijn huiswerk al af heb en..’ Hij praat hard en snel, kijkt tussendoor even naar mij, gooit zijn tas in een hoek. Linda verrekt geen spier. ‘Ik heb je de vorige keer al gezegd dat je dan moet vragen of je meer krijgt’ zegt ze rustig. ‘Ooo je snapt er niets van!’ schreeuwt hij en rent de kamer weer uit.

‘Dat was de eerste Asperger’ zegt Linda glimlachend. Ik kijk op de klok. Het is bijna half vier, de andere kinderen zullen zo ook wel thuiskomen.

‘Hoe hoop je dat je leven er over vijf jaar uitziet?’ vraag ik. Linda heeft daar wel een beeld van. ‘Ik hoop dat Jacques dan in een huisje bij ons in de buurt woont. Ik wil niet scheiden. Ik hou heel veel van hem, maar dat zou beter zijn. Harry van Humanitas heeft ook Asperger en van hem hoorde ik dat hij en zijn partner apart wonen. Zijn vrouw woont met de kinderen en hij woont ernaast. Zoiets is perfect.’ Ze denkt even na als ik vraag wat zij zelf zal doen over vijf jaar. ‘Geen idee’, zegt ze dan. ‘Op de kleinkinderen passen denk ik. Ze zullen dan vast al wel kinderen hebben. En ik wil samen zijn met de dieren, met de poezen.’ En insecten?’ vraag ik. Ze lacht: ‘Nee joh! Ik ben doodsbang voor die beesten!’ Ze loopt met me mee door de gang, geeft me een hand. In het smalle gangetje vraag ik haar nog hoe ze het interview vond. ‘Aan de ene kant fijn, aan de andere kant pijnlijk. Ik denk nu, waarom hebben mensen niet eerder naar me geluisterd? Waarom heb ik mijn kinderen een jaar moeten missen?’